

December 2006

Vallás – bölcselet

Nagypál Szabolcs

Bevezető

Kézelés Istenre?

Rigán Lóránd

Emberi méltóság – filozófiai gondolkodás

Gáspár Csaba László

„Ki a bölcс közületek?”

Bakos T. Gergely

Az egyháztörténet a teológia és a történetírás metszéspontjában

Jakab Attila

Ricardo Reis Tahitin (vers)

Bogdán László

A prototeológiától a

vallásbölcseletig

Mezei Balázs

(1.) Talált vers az utazásról;

Harmincöt

Lászlóffy Csaba

Devóció, hitvallás, poézis – karácsonyi énekeink értékszerkezete

Farmati Anna

Az ökumenikus állapot és párbeszéd Európában

Nagypál Szabolcs

Vallás, antropológia, politika

Losonczy Péter

1956–2006

Kiket is üldözött a „dolgozók állama”?

Koczka György

Közel és távol: 1956

Kántor Lajos

Tájéoló

Lükő Gábor alpműve és

aktualitása a jelenlegi

csángókutatásokban

Kinda István–Peti Lehel

História

A kisebbségi kérdés megoldásának egy pozitív példája: Dél-Tirol esete (I.)

Gulyás László

Világablak

A magyar kultúra irányvételének kérdései európai és finanszírozási összefüggésekben

Egyed Péter

Emberek, emberek...

Dobos László

Mű és világa

Az örök élet keresztény hite

Boros István

Egy lírikus '56-ban

Burján–Gál Emil

Levelestár

„Az idő örlésének kitéve”

Sümei György bevezetőjével

Téka

Fricska

Vallasek Júlia

Kortörténeti diagnózis

Soós Amália

Egy pad, két szereplő

Bálint Enikő

Olvasószolgálat

A Korunk könyvajánlata

Talló

Blogoszféra

Ferencz Enikő

Rajzfilm '56-ról

S. L.

Az ökumenikus állapot és párbeszéd Európában

*A hited meggyógyított: menj békével,
és maradj egészséges.*

(Márk 5,34)

2003-ban a pannonhalmi Békés Gellért Ökumenikus Intézet (BGÖI) felmérést készített az ökumenikus állapotról (*conditio a cumenica*), helyzetről és párbeszédéről Európában. Az ökumenikus mozgalom csaknem kétszáz világi és önszervező vezetőjét kérdeztük meg, főként a Keresztény Diákok Világszövetsége (WSCF), az Európai Ökumenikus Ifjúsági Tanács (EYCE) és a Nemzetközi Ökumenikus Társaság (IEF) tagjait az egyház látható egységének megteremtéséről alkotott véleményükről és az ezzel kapcsolatos tapasztalataikról.

I. Az ökumenikus állapot Európában

A felmérés módszere a kötetlen válaszadás volt, így számunkra ezúttal az esszézerű kiértékelés tűnik a legalkalmasabbnak. A folyamat több, mint egy évig tartott, és a világi és önszervező ökumenikus mozgalom tíz fontos európai országára összpontosított. E kiemelt jelentőségű országok a következők voltak: Belgium, Csehország, Franciaország, Hollandia, Magyarország, Németország, Nagy-Britannia, Románia, Spanyolország és Szlovákia. A részletes és adatszerű eredményeket egy magyar és egy angol kiadványban már megjelentettük.¹

A felmérés eredményeit és megállapításait írásunkban össze szándékozunk kötni a *Charta Ecumenica*-val, vagyis az európai egyházak bővülő együttműködését meghatározó irányelvekkel, amelyeket a (protestáns és ortodox) Európai Egyházak Konferenciája és a (római katolikus) Európai Püspöki Konferenciák Tanácsa 2001-ben fogadott el.

A *Charta Ecumenica* (ChE) gondolatmenete, következésképpen szerkezete három részből áll: először a közös alapjainkból, vagyis a hitünkben és a hitvallásunkból; másodszor pedig az Egyházon belüli felelősségeinkből, például a párbeszédből, a hithirdetésből, a közösségi életből, a lelkeségből és a teológiából. Végül harmadszor a különböző külső kötelelősségeinkből a társadalom felé: például a vallásközi párbeszédből, az európai egységesülésből, a társadalmi cselekvésből és a teremtésvédelemből.

Írásunk módszere az eszmék párbeszédével kezdődik (megosztottság, nevelés és befogadás), majd az élet párbeszéde következik a helyi viszonyok között (a béke és a kegyelem a közösségekben, a lelkipásztorok és a szentségek), valamint az élet párbeszéde a társadalomban, ahol a gyógyulás és a közösségvállalás eseménye helyet kap. A párbeszéd, a felvilágosodás, a megvilágosodás és a feltámadás látomásával zárunk, amely Jairusz lányának, valamint a Jézus köpenyének szélét megérintő asszonynak a bibliai történetéből táplálkozik.

1. Hit és betegség

A. A megosztottság gyökerei

Szétküldött kérdőívünkben arra kértük az ökumenikus világi, önszervező és mozgalmi vezetőket, hogy sorolják föl korunk legfontosabb megosztó erejű kérdéseit a keresztény felekezetek között. Az ő válaszaikból megállapíthatjuk, hogy a megosztottság alapjai elsősorban teológiai, kulturális, szerkezeti és módszertani természetűek.

a) *Teológiailag* különböznek például a nézetek a személy együttműködésének mikéntjéről az üdvösség kérdésében; Szűz Mária és a szentek szerepének megítélésében; vagy éppen a szentségek felfogásában, különösen is az eukarisztia fontos kérdésében (például az átlényegülés és a valóságos jelenlét témájában). Továbbá a világiak és a nők szerepének és szolgálatának megítélésében; bizonyos erkölcsi és a nemiséggel kapcsolatos kérdésekben (különösen az azonos neműek kapcsolatait tekintetében); a Szentírás értelmezésében, a hagyomány és a hagyományok szerepében. Hasonlóképpen különböző módon szépek és mélyek az istentiszteleteink, és igen sokféle módon imádkozunk.

b) *Kulturálisan* a múlt kölcsönös bűnei, vétkei és hibái, valamint a megosztottságok botrányos módon a saját hagyományaink részévé váltak. E kulturális szokások és megszokottságok hovatovább beágyazódtak a társadalmi-kulturális valóságunkba is. Az utánunk következő nemzedékek nevelése, képzése és oktatása ezért sokszor hatástalan, sőt ellenkező hatású (ellenhatékony), és egyenesen fenntartja a megosztottságot vagy a megosztottság látszatát számos területen, amely később majd a látható közös fellépés és cselekvés fájó hiányát eredményezheti, vagy ahhoz vezethet.

c) *Szerkezetileg* az eljárásmodok különböznek egyháztanilag; a tekintély és az apostoli folytonosság ügyében; a hivatali rangsor (hierarchia) és a péteri szolgálat (a pápaság) szerepének megítélésében (beleértve a tévedhetetlenség fontos témáját az egyházban). Hasonlóképpen a testvér- és leányegyházak felfogásmódjában; az intézmények és az egyházjog (a kánonjog) tekintetében; és végül, de nem végső soron, az egyenlőtlen pénzügyi lehetőségeink, a hatalom és a (párt)politika kérdéskörében. Túl sokszor viselkedünk pusztán intézményekként, ahelyett hogy egy élő szervezetet (organizmust) alkotnánk, annak tagjaiként és testrészeiként.

d) *Módszertanilag* megosztottság keletkezhetik akkor is, ha hiányzik belőlünk a *párbeszéd*es hozzáállás, gondolkodásmód és lelkeség. Az ide tartozó kérdések egyike a valódi közléscsere, megértés és párbeszéd állandó és fájó-sajgó hiánya a felekezeteken belül és azok között. Ugyanígy módszertani kérdés az igazság kizárólagos felfogása, és ha minden igazság

birtokosának hisszük magunkat; a közömbösség, a felületesség, a sekélyesség és az érdektelenség, a merevség, a begyepesedtség és a maradiság.

Ilyen továbbá a hit és a remény hiánya, a gyökeres szakítás hirdetése az önzőség, az önközpontúság, a rátartiság, a kivagyiság és a büszkélkedés; a viszonylagossághit és az észelvőség vagy a tudatlanság és az ismerethiány. Hasonló a méltatlan stílus használata; a közös célok, a tisztelet, a megbecsülés, a nyitottság és az alázat hiánya; a bizalmatlanság, vagyis az egyenlőség elfogadásának megtagadása; valamint a félelem az önazonosságunk elvesztésétől.

Az itt felsoroltak azon alapvető különbségek a hitünkben, amelyeket a hívők még mindig a látható egység megvalósulása akadályainak tartanak az egyház, a szentségei és a szolgálata tekintetében. Mindezen megosztottságok meghaladása érdekében arra vagyunk hivatva, hogy a hitünket egységben és egyetértésben éljük meg, és ekképpen is tegyünk tanúságot róla a világban és az emberek előtt (ChE 1.).

B. Nevelés és befogadás

a) A keresztyén *nevelés* számos helyütt ellenkező hatású (ellenhatékony) marad, ami azt eredményezheti, hogy a hitoktatásból elhagyják vagy kihagyják a többi testvérfelekezet meglátásait és szempontjait, tanításainak hiteles és értő ismertetését a *jóindulat hermeneutikájának* megfelelően. E kifejtés egyrészt egy ellenkező hatást elérő keresztyén nevelés szomorú eredménye, másrészt pedig az egyik legfontosabb oka annak, hogy miért is tekinthető hatástalannak, sőt egyenesen ellenkező hatást kiváltónak maga e hitbéli képzés.

A fiatalokkal történő foglalkozás terén valóban súlyos és nehéz felelősségünk van például a következő területeken: a lelkipásztorok ökumenikus képzésében, a jó élmények és tapasztalatok megosztásában. Továbbá a figyelemfelhívásban az emberi, társadalmi és családi területeken; a tanúságtételben, bizonyoságtételben és az evangéliumi értékek képviselésében, valamint a társadalmi és nevelési-oktatási bizottságokban való tevékeny részvétel terén.

A válaszolók mintegy fele gondolja, érzékeli és tapasztalja úgy, hogy az egyoldalú, elfogult, torzított vagy akár kizárólagos és kizáró vélemények, állítások már teljesen eltűntek a hittankönyvekből. Mindezeket kívül számosan különböző részleges előrehaladásokról számoltak be a különböző témakörökben; ám vannak olyan esetek is, ahol a kedvezőtlen és elfogult ábrázolások és leírások még mindig jelen vannak.

Másutt viszont a felekezetek a többieket kedvező és tiszteletteljes módon mutatják be, vagy tárgyilagos és adatközlő modorban; néha egyenesen az adott felekezet saját szavaival és önmegértésének fényében. Néhány helyütt pedig a gyermekeket még arra is megtanítják, hogy rendszeresen imádkozzanak az egyház egységéért.

b) Nemzeti szinten számos komoly kísérlet van a nemzetközi ökumenikus párbeszéd eredményeinek *befogadására*, terjesztésére és megvitatására, különösen a médiumok, a sajtó és a különböző kiadványok segítségével. Továbbá az ökumenikus fejleményekkel foglalkozó könyvek és folyóiratok megjelentetésével, találkozók, konferenciák, szemináriumok és kötetlen, baráti ökumenikus körök szervezésével is segítenek az ismeretterjesztésben. Ökumenikus, teremtésvédelmi és béketeremtő kérdéseket buzgón tárgyalnak egyházi körökben is, ami Európában különösen is a *Charta Oecumenica* megvitatását és a gyakorlatba ültetését jelenti.

A válaszadók mintegy fele úgy látja, hogy valóban komoly kísérletek is vannak a teológiai megértésre, nevelésre és befogadásra a különböző felekezetek között az adott területeken, míg mások mindezeket még nem vélik elegendőnek és kielégítőnek. Egy harmadik csoport pedig nincs tisztában semmilyen ide vonatkozó törekvéssel. A többségében római katolikus országokban több ember van ama véleményen, hogy a valódi törekvések még mindig hiányoznak, összevetve azokkal, akik szerint már számos fejlődés történt ez ügyben. A legtöbb keresztyén szerencsére tudatában van annak, hogy az ökumenikus mozgalom jelentős haladást ért el számos témában, ám általában az elért reményteli eredményeket még korántsem tartják kielégítőnek.

A válaszok nagy szóródása azt mutatja, hogy az ökumenikus mozgalom nem terjeszti elég hatékonyan és világosan a küldetését, hivatását és látomását Isten népe számára. Ugyanakkor úgy tűnik, Isten egész népe sem terjeszti megfelelő módon és közösen az Örömhírt a közéletben és a társadalomban. Noha pont ez volna ama terület, ahol a mi hivatásunk az Örömhír együttes terjesztése (ChE2.), valamint a kölcsönös elmozdulás egymás felé (ChE3.). Ilyen értelemben az ökumenikus mozgalom egészen nyilvánvalóan válaszüthöz érkezett.

2. Béke és kegyelem helyi viszonyok között

A. Közösségek egymás mellett

A helyi ökumené ama jászol és bölcső, ahol az ökumenikus mozgalom újra meg újra megszületik és újjászületik, különösen is a világiak, a fiatalok és a nők elkötelezettsége és bevonódása, szerepvállalása révén. Ugyancsak ez a terepe a kötetlen, baráti ökumenikus köröknek is. Az *élet párbeszéde* azt jelenti, hogy számos különböző felekezetű keresztyén él egymás mellett, és baráti, testvéri kapcsolatban áll egymással szomszédként, a munkahelyen és a családban (ChE4.). A helyi közösségek között általában alkalmi kapcsolat van, és csak viszonylag ritka, hogy rendszeres alkalmakra is találunk. Gyakran egyáltalán nincs ilyesféle együttműködés, vagy ha létezik is ilyen, még nem igazán kifejtett vagy ismert a közösség tagjai között. Ám különösen Nyugat-Európában az ökumenikus kapcsolatok egészen jónak és intézményesedettnek tűnnek minden szinten.

a) Az együttműködés közösségi szintű példái közé tartoznak a különböző felekezetek állandó és *tartós közös használatára* szánt és épített templomok, kápolnák vagy közösségi termek és épületek. E szerkezeteknek és megoldásoknak számos oka lehet, például *teológiai*: ökumenikus intézetek, központok és kápolnák, szövetségben lévő helyi gyülekezetek, ahol az épület egy

alapítvány tulajdonában van, az egyik felekezet vendégül látja a többiek egy területen, vagy különböző felekezetek használnak közösen egy templomot. Az okok lehetnek *történelmi* is: az egyik felekezet a másik felekezet egyik korábbi templomát használja, vagy egy nemzeti kisebbség együttesen és közösen használ egy templomot, tekintet nélkül tagjainak felekezetére. Végezetül ezen okok lehetnek *gyakorlati* is: például kórházak, klinikák és rendelőintézetek esetében, turistaterületek esetén vagy a pénzügyi források káros hiánya miatt, szükséghelyzetben.

b) Az együttműködés öltheti az *alkalmi vendéglátás* formáját is, amikor szükség esetén a különböző közösségek alkalomszerűen saját templomukban egy istentisztelet keretében megvendégelik egymást. Ilyen alkalmak lehetnek az újjáépítés és az épületfelújítás, a bibliaórák, a szeretetlakomák, a lelki találkozások, az ökumenikus imádságok, áhítatok, istentiszteletek és megemlékezések vagy a hivatalos látogatások és a lakókörnyezethez kötődő alkalmak. Továbbá a kulturális vagy a közösségi találkozók, az esküvők, a keresztlők és az ökumenikus családok közös lelkipásztorolása; a gyógyító és a gyászistentiszteletek, temetések, az elmélkedő imádságok és a szüreti ünnepek. Hasonlóképpen a karácsonyi és a húsvéti ünneplések, a tanúságtevő körmenetek és a zárandoklatok, beleértve a szabadtéri passiójátékokat és a karácsonyi dalok énekklését; a közös istentiszteletek a háttérbe szorultakért, például a nőkért, a fiatalokért és a gyermekekért akár imnapok keretében is. Ugyanígy a megemlékezések háború, válsághelyzet vagy természeti csapás idején; a nemzeti ünnepek, az istentiszteletek, népiünnepélyek idején, a zenei események és a dicsőítő énekek, az ökumenikus kórusok és a szószékcserék, a táncos alkalmak, a hangversenyek és a színházi előadások, a társadalmi események, valamint a közösségi ünnepek. A közös imádságok és liturgiák egyik sajátos példája az *ökumenikus imahét* a keresztyének egységéért. A legtöbb helyen a helyi gyülekezetekből nagyszámú ember vesz részt az egész eseménysorozaton minden év januárjában.

Általánosságban megállapíthatjuk, hogy a hagyományos közösségekben csak ritkán találunk közös használatra épített templomokat, a különleges körülményeket leszámítva. Am rendszeresen találkozunk ilyenekkel kórházakban, börtönökben, a hadseregben, repülőtereken vagy a turisták által legkedveltebb és leglátogatottabb helyeken. E helyeken a felekezetek vendégül látják egymás közösségeit a szükségből kifolyólag. A többi ökumenikus kapcsolat indítéka lehet liturgikus, kulturális vagy közösségvállalási indokú a szegényekkel vagy az elnyomottakkal és a szükséget szenvedőkkel.

B. Lelkipásztorok: egyeztetés és bátorítás

A helyi gyülekezeteket lelkipásztorok, vagyis papok és lelkészek szolgálják. A különböző felekezetű lelkipásztorok közötti gátakat és sorompókat már nagyrészt lebontották, ám a valóságos együttműködés ennek ellenére ritka és elszórt. Pedig a lelkipásztorok *állandó* ökumenikus felelőssége eszményi esetben a rendszeres találkozók megszervezését és fenntartását, valamint a folyamatos bátorítást és buzdítást is magában foglalja.

a) A válaszadók harmada számolt be *rendszeres találkozókról* a különböző felekezetű lelkészek között, amely megnyilvánulhat például ikeregyszékházakban, ökumenikus szervezőbizottságokban vagy éppen ökumenikus missziós lelkipásztorok és egyetemi lelkészek szolgálatában. Továbbá jelen lehet a testvéri szövetségekben, az ökumenikus csoportokban, az egyes felekezetek bemutatásában, az ökumenikus liturgiákban, a karácsonyi ünnepségeken, a közös misszióban és evangelizációban, a baráti társaságokban, valamint a közösségteremtő vendégbarátság kiépítésében.

b) Az *alkalmi* együttműködés lehet megbeszélés, egyeztetés vagy helyettesítés. Az esetek felében a lelkipásztorok rendszeresen vagy legalább alkalmanként valóban megbeszélést folytatnak egymással. A felmerülő témák ilyenkor főként az ökumenikusan sokszínű területek lelkipásztori gondozása, például az ökumenikus esküvők és keresztlők, a szolgálat az iskolákban, kórházakban, börtönökben és a hadseregben. A lelkipásztorok gyakran részt vesznek még egymás avatásán, szentelésén, beiktatásán és esküvőjén is, továbbá más hasonlóan fontos eseményeken.

c) Általánosságban azt mondhatjuk, hogy a különböző felekezetű lelkipásztorok nemigen *helyettesítik* egymást a legtöbb helyen, még szükség esetén sem. Ám ez néha mégis előfordul rendszeresen vagy kivételes alkalmakkor. Olyan esetekben van ez így, amikor szükséghelyzet áll fenn az idős és a betegek lelkipásztori gondozását illetően, ígéhirdetés, biblíamagyarázat és temetés alkalmával vagy a börtönlelkész szolgálat során.

C. Szentségek: csúcs és forrás

A szentségek a közösségi élet csúcsai és forrásai. Van néhány *általános* megoldás az *eucharishtiában* osztozásra a különböző felekezetű hívek között, például lelkipásztori okokból vagy ökumenikus esküvők és házasságok esetén. Ilyen esetek lehetnek továbbá a konfirmáció és a bér mátkozás alkalmak, a gyászistentiszteletek és a temetési szertartások, az ökumenikus találkozók, sőt néhány esetben az elfogadott ökumenikus megállapodások és nyilatkozatok közös ünnepei.

Lehetnek a megoldások *esetiek* is, ám az emberek többsége számára e megoldások nem elérhetők. A legtöbb protestáns felekezetben és templomban azonban általános meghívás van érvényben, következésképpen az eukarisztia nyitott minden keresztyén számára. A legtöbb ember, különösen Nyugat-Európában, részt vesz az eukarisztiaiban akkor is, ha egy másik felekezet templomában ünnepl. Közép- és Kelet-Európában azonban sokan még sosem vettek részt ilyen esetben az eukarisztia vételében.

Mások ritkán vagy alkalmanként vesznek részt, amikor ez megengedett, hozzáférhető, alkalmas, például ökumenikus házasság és család összefüggésében, vagy amikor az ünnepet vezető lelkipásztor ezzel maga is egyetért. Hasonló indokok lehetnek, ha hivatalosan is meghívják

erre őket, ha nem okoz botrányt, és nem bánt vagy zavar senkit sem, és ha a saját és a másik felekezet hasonló, összemérhető, egymás felé tartó teológiai alapokon áll. Az ortodoxok és a római katolikusok sokkal ritkábban vesznek részt ilyenkor az eucharishtiában, mint a protestánsok.

A *Charta Oecumenica* (ChOE) hangsúlyozza, hogy az ökumenikus házasságok és családok tagjait különösen is támogatás, segítség és buzdítás illeti az egész közösség részéről, minthogy ők az ökumenét a mindennapi életük során is megélik és megtapasztalják. Az ökumenikus esküvők, házasságok és családok valóban sokkal gyakoribbak lettek nemrégiben a nemzeti vagy helyi viszonyok között Európa számos részén, míg más területeken ez még várat magára.

Általános szabályként mindenestre elmondhatjuk, hogy számos felekezet között léteznek megegyezések a szentségek terén, és néhány válaszadó egyenesen úgy vélte, hogy e területen már nincs is különösebb nehézség. Ami azonban továbbra is jelentős kihívást jelent a felekezetek számára, az az ökumenikus házasságok és családok megértő és odafigyelő lelkipásztori gondozása, ideértve a születendő gyermekek felekezetének megválasztását is.

Szerencsére a közhangulat és a légkör sokkal ökumenikusabb lett e téren is az elmúlt években. Néhányan úgy fogalmaztak, hogy ökumenikus esküvő az ő vidékükön nem létezik, mert a párt mindenképpen csak az egyik felekezetben anyakönyvezik. Az ökumenikus istentiszteletek viszont széles körű gyakorlattá váltak. Az áhítatokon és a liturgiák során a közösségek együtt imádkoznak és egymásért is, valamint a keresztyének látható egységéért. Ezek azon eszközök, amelyek által Krisztus Testének tagjai előrehaladnak az eucharisztikus közösség újratemetésének célja felé (ChOE5.).

3. Gyógyítás és közösségvállalás az egyházban és a társadalomban

A világi társadalom elvárásai a felekezetek ökumenikus hozzáállását illetően általában közömbösebbek vagy éppen nyitottak az ökumené iránt; csak nagyon kevés ember érez ellenségeséget maga körül e tekintetben. A mozgalmak, a kultúra és a közösségvállalás jelentik ama közös eszközöket és a felekezetek felelősségét, amelyekkel a társadalmi, politikai és gazdasági kérdések és nehézségek felé fordulhatnak a helyi, nemzeti és nemzetközi szinteken.

a) A mozgalmak és intézmények teszik az ökumenikus tevékenységeket láthatóvá a társadalomban, a templomok épületein kívül is. A legismertebbek ezek közül a *Keresztény Diákok Világszövetsége* (KDVSZ, WSCF), valamint a keresztyen ökumenikus diákmozgalmak (KÖDÖK, SCM). További jelentős szervezetek az Európai Ökumenikus Ifjúsági Tanács (EÖIT, EYCE), a Nemzetközi Ökumenikus Társaság (NÖT, IEF), a Nemzetközi Ifjú Katolikus Diákok és a Katolikus Diákok Nemzetközi Mozgalma (JECI-MIEC). Hasonlóképpen ilyenek az Ortodox Fiatalok Világtársasága (Syndesmos), a Taizéi Közösség, az Iona Közösség, a Focolare mozgalom, a Dombes-i Csoport, a Pax Christi, az Egyházközi Segély (ICA), a Keresztyen Segély, a Karitás és a Diakónia. A különböző ökumenikus központok és intézetek, például a pannonhalmi Békés Gellért Ökumenikus Intézet (BGÖI), a Genf melletti Bossey Ökumenikus Intézet (BEI), valamint a dublini és belfasti Ír Ökumenikus Iskola (ISE), szintén nagyon fontosak és jelentősek. Hasonlóképpen jelentős a budapesti Ökumenikus Tanulmányi Központ (ÖTK) és az Ut Unum Sint Ökumenikus Intézet (UUS). Ezen intézetek teszik lehetővé mindannyiunk számára, hogy az ökumenikus mozgalomban való részvétel örömről és méltóságáról másoknak is beszélhessünk, átadva és megosztva a tapasztalatainkat.

b) Az ökumené áthatja a kultúra területét is: például a sajtóban történő közös megjelenés révén, a televíziós és a rádiós közvetítések során, a kiállítások és a keresztyen filmfesztiválok, előadások és művészeti események segítségével. További példák lehetnek a találkozók, az összejövetelek és a tanulmányi napok, a kirándulások, az utazások és a látogatások, a cserkészlet, az ifjúsági megmozdulások és mozgalmak, a bibliatanulmányozások, valamint a bibliatársaságok eseményei. Hasonlóképpen az adventi és a nagybőjti előadások, a szemináriumok, az ökumenikus beszélgetések és a vitapanelek, a szentbeszéd, a lelkipásztori együttműködések, valamint a hithirdetés, a misszió és az evangelizáció. Szintén ilyenek: a kiadványok, a hírlevelek, a folyóiratok, a könyvek, a szöveggyűjtemények, a tanulmánykötetek, az ökumenikus könyvesboltok, az összehasonlító és ökumenikus teológus szakos vallástudományi egyetemi diplomák, a lelkipásztorok ökumenikus képzése a teológiai karokon és természetesen az egész ökumenikus életmódunk és a nyitott hozzáállásunk.

c) Végül a társadalom a közösségvállalás (a társadalmi cselekvés és a politikai tevékenység) terepén is találkozik az ökumenikus mozgalommal: a közléscserén és párbeszeden, valamint a kölcsönös tájékoztatáson keresztül. További példák a közös nevelési tervek, az együttes ipari és felsőoktatási missziók, a diakónia, a karitás és az emberiségi tevékenység, valamint a börtön-, a tábori, a repülőtéri és a kórházlelkészletek. Hasonlóképpen az idők otthona, a hospice és a halni segítés központjai, az iskolalelkész szolgálatok; a telefonos, a hidak melletti és a pályaudvar-lelkipásztori segélyek közös megvalósítása, az összevont tanácskozások és a községi szolgálatok. A keresztyen hangok egyesülnek, összeadódnak és felerősítik egymást az evangéliumi értékek megismertetésében és tudatosításában, hogy az Ige meghallói fölemelhessék a saját szavukat is az igazságtalanság ellen, együtt és külön-külön is. Ekképpen közösen dolgozhatunk az igazságért és az igazságosságért, a méltányos kereskedelemért, valamint az emberi és az állampolgári jogokért, ideértve az életvédő mozgalmak célkitűzéseit is.

Együttműködhetünk továbbá a közös tanúságtételek, a tüntetések, a felvonulások terén is, például a háború és a kínvallatás, a bevándorlók, a menekültek és az oltalomkérők kiutasítása ellen, vagy azért, hogy a boltok zárva tartsanak vasárnaponként. A Jubileum 2000 remek példát szolgáltatott az összefogásra, amikor együtt kértük a világ vezető gazdasági és politikai hatalmait, hogy engedjék el a legszegényebb és legeladósodottabb országok tartozásait, hogy ezáltal azok

kiszabadulhassanak az immár öröknek tűnő adósságcsapdából. Idevehetjük még az egyes demokratikus választások idején a közös kiállásokat vagy egyenesen a részvételt a politikai pártokban és a mozgalmakban. Mindeközben állandó készséget kell mutatnunk a megbocsátásra, a megbékélésre és a kiengesztelődésre, minden dolgunkban az együtt szenvedést és a beleérzést tartva mindig a szemünk előtt. Európai szinten a közösségvállalás azt jelenti, hogy kiállunk az élet tisztelete és védelme mellett, a házasság és a család értékét állandóan hangsúlyozzuk, nyomatékositjuk a Jóisten előszeretett a szegények és az elnyomottak, a szenvedők iránt.

A *vallásközi párbeszéd* a mi földrészünkön is jelen van; rendszeres közös tevékenységeket és vallásközi találkozókat kell szerveznünk a zsidókkal, a muszlimokkal, a más hitű és a jóindulatú emberekkel. Ezáltal is erősítjük közösségünket a zsidósággal (ChE10.), tartunk fenn jó és mély kapcsolatot az iszlámmal (ChE11.), és találkozunk hiteles módon más vallásokkal és világnézetekkel (ChE12.). Ez ama valódi mód, ahogyan az ökumenikus mozgalom részt vehet és részt vesz Európa fölépítésében (ChE7.).

II. Hit, béke és gyógyulás

1. Az ökumenikus felelősségvállalás szintjei

Amikor a válaszadókat arra kértük, hogy *rangsorolják* ökumenikus felelősségvállalásuk személyes szintjét, a következő sorrend bontakozott ki: az első helyre a különböző felekezetek tagjainak hivatalos vagy baráti összejövetelei kerültek. Ezután következik a személyes imádság az egyház látható egységeért, a részvétel az ökumenikus istentiszteleteken, valamint a többi felekezet istentiszteletén; a diakónia, a szeretetszolgálat és a társadalmi munka más felekezeti testvérekkel. Végül a hatodik és a hetedik helyre került a tagság egy ökumenikus csoportban, mozgalomban vagy szervezetben, valamint a párbeszéd eredményeinek és más teológiai fejleményeknek a megvitatása.

Néhányan azt hangsúlyozták, hogy mind a hét felsorolt ökumenikus tevékenység nagyon fontos, és kölcsönösen kiegészítik és felerősítik egymást és egymás hatását. Noha a tevékenységek nem mindegyikét tudja egy egyszerű hívő gyakorolni, a személyes imádság az egyház látható egységeért bárki számára elérhető. A személyes szint fölött és azon túl azonban a felmérés eredményei számos más gyakorlati lépést is fölmutatnak, amelyeket a keresztény közösség valamelyik szintje megtehet, hogy elmélyítse és továbbmódítsa az ökumenikus megértést közöttünk.

Az ökumenikus nevelés, képzés és oktatás terén megható látni, hogy némely ország már megjelentette a maga ökumenikus hittankönyveit, ám másfelől egy általános bizonytalansággal és hallgatással is találkozunk más felekezetek esetében. A lelkészek képzése és az avatás, a szentelés és a beiktatás utáni képzés nem mindig hangsúlyozza az ökumenikus hozzáállást megfelelő módon. Elengedhetetlen, hogy valami történjék nemzetközi szinten, hogy a fiatalokat megfelelően és alaposan képezzék ökumenikusan, ugyanakkor pedig meghallgassák őket, és oda is figyeljenek rájuk.

A (protestáns, anglikán és ortodox) Európai Egyházak Konferenciájának és (a római katolikus) Európai Püspöki Konferenciák Tanácsának valószínűleg közösen kellene kidolgoznia ökumenikus hittankönyveket egész Európa számára. Ugyanezen szervezetek feladata volna valószínűleg az is, hogy ökumenikus egyháztörténelmi tankönyveket készítsenek iskolai és hitoktatási használatra, illetve további kiadványokat a gyermekek és a fiatalok számára a felekezetek közötti lényegi és kevésbé lényegi, a megosztó és a nem megosztó erejű különbségekről.

A helyi közösségek szintjén néhány lelkipásztor elegendő támogatást és *bátorítást* nyújt a hívek számára az ökumené terén, míg mások jóval visszafogottabbak, vagy egyenesen agyonhallgatják a fontos témát. Következésképpen kiemelt fontosságú az is, hogy az egységet még központibb kérdéskörre emeljük az egyre nagyobb lelkesedésünk révén, noha sokszor maga a közösség az, amelyik a lelkipásztorhoz képest ökumenikusan kevésbé nyitott.

A lelkipásztorok felelőssége, hogy újra meg újra meghívják a híveket az ökumenikus istentiszteletekre és bibliamagyarázatokra, valamint az együttműködésre a tanításban, a nevelésben és a hitoktatásban. Főként nekik kell ugyanis népszerűsíteni és hirdetni az ökumenikus eseményeket, a segélyszervezeteket és a kulturális egyesületeket, leginkább az ő feladatuk a közösségépítés, a jó példák felmutatása, valamint az oltár- és szószékcserek megvalósítása.

Hasonlóképpen leginkább őrjít az ökumenikus párbeszédcsoportok bátorítása, a vendégek meghívása a hitoktatásra és az egyéb előadásokra, ideértve az ökumenét mint az igehirdetések kíváncsú gyakori témáját is. Tőlük is számon kérhető az ökumené megélése a baráti látogatások és a személyes kapcsolatok által. Mindannyiunknak azért kell imádkoznunk, hogy a Szentlélek világosítsa meg a gondolkodóink, a teológusaink és nem utolsósorban az egyházi vezetőink szívét és értelmét, hogy hatékonyan építsék a közösségünket, és egyre hatékonyabban találják meg útjainkat az egységhez.

Társadalmi szinten pedig ezekkel párhuzamosan közös tevékenységeket kell megvalósítanunk, azokba vonódva és bennük elköteleződve; nekünk magunknak kell kezdeményeznünk és azok élére állnunk, időt és rájárást adva magunknak, egymásnak, valamint közös szívügyeinknek. Mint keresztények, mint világiak, mint fiatalok, lelkipásztorok, értelmiségiek és felelős érintettek, nekünk magunknak kell megteremtenünk közös tevékenységeink lehetőségeit és alkalmait. Mindehhez ki kell mennünk a világba felszólalni, felmutatva a látomásunkat és a jövőképeinket, hogy hová is tartunk. Arra vagyunk hivatva, hogy együtt adjuk át az ajándékainkat és a kincseinket a világnak és az emberiségnek, osztozva a Föld gondjaiban úgy, hogy közben mi magunk vagyunk az élő példa, a bizonyosság és a tanúságtétel.

Általában véve is az embereknek több cselekvésre és kevesebb tanácsra vagy parancsra van szükségük. A béke tartós szerkezetéért kell dolgoznunk, amelyek a viszályok és az összetűzések

erőszakmentes megoldásán alapulnak, és az elszámoltathatóság, a felelősség, az igazságosság és a fenntarthatóság alapértékein nyugvó életminőséget valósítanak meg. Ez válik majd közös tanúságtételünké és keresztény jelenlétünké a világban, amelynek hivatása, hogy gondozza és megőrizze a teremtést (ChE9.), és kiengesztelje a népeket és a kultúrákat (ChE8.).

2. Világméretű párbeszéd

Összegyűjtöttük és kiértékeljük tehát a felmérés eredményeit az ökumenikus állapotról, helyzetről és párbeszédéről Európában. Sok minden emelkedik ki a teológiai párbeszédet, a közösségi életet és a keresztény jelenlétet a társadalomban illető véleményekből. A legfontosabb tanulságok közül az egyértelmű igény arra, hogy tisztában értsük, miként működik és valósul meg a *párbeszéd* az emberek között, valamint Isten és Isten közössége között.

A párbeszéd útja az *önkiüresítéssel* (vagyis a kenőzissal) kezdődik, amely abban áll, hogy jószívűek és jóindulatúak leszünk, mint a gyermekek, egyszersmind magunk mögött hagyva a terheket és az előítéleteket. Elő kell hívnunk és hoznunk magunkból a jóakaratunkat, hogy ezáltal működésbe léphessen a jóindulat hermeneutikája miközöttünk. A *Charta Oecumenica* nagyon világosan fogalmaz e tekintetben: „Az ökumenikus közösség elmélyítése érdekében föltétlenül szükséges folytatni ama fáradozásokat, amelyek célja a hitbéli egyetértés kialakítása. Hitbéli egység nélkül a felekezetek között semmiféle közösség sem jöhet létre. A párbeszéd mellett nincs másik lehetőség.” (ChE6.)

A párbeszéd folyamata magában foglalja a meghallgatást, az odafigyelést és egymás megismerését, a bátorságot és a bátorítást, a vélemények alakítását és árnyalását, mindeközben nyitva állva a lehetőségekre és a változásra, megragadva a kínálkozó alkalmakat. A közléscsere és a megértés segítségével mindennek a szeretet, türelem, elfogadás, legtöbbször a különbségek és a sajátosságok méltánylásának és tiszteletben tartásának légkörében és hangulatában kell zajlania.

Arra vagyunk hivatva, hogy a tájékozott érdeklődésünket fönntartsuk, önmagunkkal szemben bírálók és ironikusak legyünk, félretéve a büszkeségünket, újraírva az önmeghatározásunkat és újraértelmezve akár az önazonosságunkat is. Mindennek eredményeképpen a szív megtérése elkerülhetetlen, amely elvezet bennünket az egyházak megtéréséhez is.²

Annyi dolgot kell közösen csinálnunk, amennyi csak lehetséges; arra fektetve a hangsúlyt, amit meg tudunk egymással osztani: természetesnek kellene lennie ugyanis, hogy a felekezetek együtt dolgoznak. A *Charta Oecumenica* az ökumené jól ismert arany szabályának egy másik megfogalmazását is tartalmazza: „Elkötelezzük magunkat arra, hogy közösen cselekszünk az egyházi életnek mindazon területén, ahol ennek adottak a feltételei, s ennek sem hitbéli okok, sem magasabb érdekek nem állják útját.” (ChE4.)

Az Örömhír értékeinek hirdetése, tanítása, megélése és megvalósítása az életünkben lényegi és elengedhetetlen. Mindennap és minden órában építenünk kell a látható egységünket, ugyanakkor megélve a józan ész ökumenéjét is a látható egység zászlaja alatt. Az egész életünkkel kell imádkoznunk: az életünknek magának kell imádsággá válnia. Az imáinkban nem szabad földnünk a reményt, hanem derűlátónak kell maradnunk. Ekképpen meg kell őriznünk a szilárd hitünket és bizalmunkat a teljes és látható egységben.

Az egység a Szentlélek műve, és Jézus Krisztus akarata szerint való. Úgy kell szeretnünk egymást, ahogy Jézus Krisztus szeretett bennünket: keltsen csodálatot a világban, hogy mennyire szeretjük egymást. Párbeszédben kell egyesítenünk a hangunkat, hogy újra felfedezzük hitünk közös lényegét. Mindannyiunknak elő kell mozdítanunk az ökumenikus folyamatot e területeken, minthogy Jézus Krisztus követése egy folyamat, egy út, nem pedig egy állapot. Az önzetlen és önfeledő együttműködés és egymás mellett élés elvezet majd bennünket az együttéléshez, ahol a felekezeti határokon átvélő személyes kapcsolatokat és barátokat szerzünk, ezáltal építve és valósítva meg a közösségünket és a kommuniónkat, vagyis a szent és látható egységünket.

3. Világosság és föltámadás

Végül foglaljuk össze a kikristályosodó *látomásunkat* és jövőképünket az egyház látható egységéről azáltal, hogy rátekintünk Jairusz leánya történetének a szereplőire és az asszonyra, aki megérintette Jézus Krisztus köpenyét. A Márk 5,21–43-ban leírt események e forgatagában embertömegek, tanítványok, szakértők, egy asszony, valamint egy hívő édesapa kavarog Jézus Krisztus körül.

a) Az *embertömegek* általában összegyűlnek minden oldalról, tolonganak egymást kicsit ide-oda lökdösve; vagy zavart keltenek, hangosan lármázva, jajgatva, sírva-ríva; vagy kinevetik a többieket. Nem kerül sok időbe a sírásuk után, hogy elkezdjenek valakit nevétségessé tenni.

b) A tömegnek el kell hagynia a helyet, ahol a csoda megtörténik; csak a legfontosabb *tanítványok* maradhatnak a helyszínen a szülőkkel együtt. Ezek ugyanazon tanítványok, Péter, Jakab és János, akik tanúi voltak a színeváltozásnak is. A tanítványok nem értik meg a mesterüket, de legalább nem is akadályozzák Jézus Krisztus küldetését és hivatását.

c) A vér folyásos asszonyt már előzőleg számtalan orvos és *szakértő* kezelte, el is költötte rájuk minden vagyonát, ám ahelyett, hogy jobban lett volna, az állapota egyre csak romlott. Keresztülfurakodik a tömegen, és hátulról közelíti meg Jézus Krisztust.

d) Az *asszony* érintése egészen másfajta, mint a tömeg nyomakodása. Az erő és a hatalom Jézus Krisztusnál van, aki meglepi a tömeget a kérdésével: „Ki érintette a ruhámat?” Az egyént, a személyt keresi, aki valójában jelen van: aki igazán párbeszédet kezdeményez. Az asszonyt a szó és az érintés egyszerre gyógyítja meg. A kérdésével Jézus Krisztus fölülemelkedik egy tabun, és odafordul egy tisztátalan és érinthetetlen személyhez. Ám a személyes találkozás Jézus Krisztussal még nem elég. A párbeszédünkben ugyanis meg kell vallanunk a bűneinket, ki kell

nyilvánítanunk a hitünket, és meg kell elevenítenünk egy titkot. Az asszony a teljes igazságot mondja el, ezért a hite meggyógyítja: békével megy el, és egészséges marad.

e) Néha a saját ügyünkért kell harcolnunk, és csöndben meg kell érintenünk Jézus Krisztus ruháját. Máskor valaki más kötelessége, hogy az ügyünket Jézus Krisztus elé vigye, különösen ha betegek vagyunk, vagy a halál szélén állunk. Jairusz neve a héber megvilágosodás, fölvilágosodás, föltámadás szóból származik. Úgy kell egymásért fáradoznunk, mint a *szülők* teszik egyetlen gyermekükért, ha az súlyos beteg, vagy haldoklik. A vér folyásos asszonyra „elvesztegetett” néhány perc elég ahhoz, hogy a másik asszony meghaljon. Jézus Krisztus nem úgy rangsorolja a kötelességeket, mint ahogy mi tesszük, hanem az előszereteti döntése megnyitja az utat ahhoz, hogy egy nagyobb csoda történhessék meg.

Az *önkiüresítés* (a kenózis) azt jelenti, meg kell halnunk annak érdekében, hogy föltámadjunk, hogy egy olyanfajta halálba jussunk, amely az emberek számára reménytelen állapotnak tűnik, ám Isten számára csupán egy alvási mód. Ökumenikus keresztényekként nem az a kötelességünk, hogy az ügyünket halottnak ismerjük föl és lássuk, hanem hogy elhiggyük és be is biztosítsuk, a megosztottság jelenlegi állapota mindössze az alvás, a szendergés egy módja.

Az effajta halál ajtóvá válhatik a föltámadáshoz, a fölvilágosodáshoz és a megvilágosodáshoz; éppen úgy, ahogy az önkiüresítő (kenotikus) párbeszéd jelenti az utat a hiteles és valódi egységhez és kiengesztelődéshez. A párbeszéd ugyanis a hitnek ama döntő módszere, amely meggyógyítja a hitünket, békeszerzésre és békével járásra jogosít és hatalmaz föl, és biztosítja, hogy azután már egészségesek is maradjunk.

JEGYZETEK

1. Felmérés az ökumené mai állásáról. Survey on the Current Evidences of Ecumenism. (Szerk. Kolonits Veronika) Keresztény Ökumenikus Baráti Társaság, Bp., 2004.
2. Lásd Groupe des Dombes: Pour la Conversion des Églises. Centurion, Paris, 1991.